

VU Research Portal

"'Crazy Mina" guerrillas hit Holland." Transfer van Dolle Mina's ludieke acties' van en naar de VS (1968-1970)'

Geerlings, A.J.M.

published in

Historica

2014

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Geerlings, A. J. M. (2014). "'Crazy Mina" guerrillas hit Holland." Transfer van Dolle Mina's ludieke acties' van en naar de VS (1968-1970)'. *Historica*, 36(3), 7-11.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Transfer van Dolle Mina's 'ludieke acties' van en naar de VS (1968-1970)

“Crazy Mina” guerrillas hit Holland

Zaterdagavond 24 januari 1970, kwart over negen 's avonds. Het tv-programma *Brandpunt* zond een item uit over actiegroep Dolle Mina. Jonge meiden die opriepen tot een kookstaking, die mannen nafloten op straat en een korset verbrandden. Vier miljoen mensen zaten die avond aan de buis gekluisterd en Dolle Mina werd al gauw een begrip in de Nederlandse taal. Het nieuws over “Crazy Mina” bereikte zelfs de Verenigde Staten. In New York werd de nafluitactie nog even dunnetjes overgedaan. Een hele prestatie gezien het feit dat Dolle Mina op dat moment slechts uit een handjevol mensen bestond. De pers snelde toe, hoewel het beeldvlak nauwelijks gevuld kon worden.

Bron: J. Duffett, *Voice of the Woman's Liberation Movement*, October 1968.

De feministische actiegroepen protesteerden tegen deze 'cattle auction' ('veemarkt'). De man links kijkt misprijzend toe.

/ Lonneke Geerlings /

Dolle Mina groeide razendsnel – sneller dan hun tegenhangers aan de andere kant van de oceaan. ‘Even the Men Join in Dutch Rights Fight’ kopte een Amerikaanse krant verbaasd over de Amsterdamse club. De mannen haakten echter niet aan, maar waren de initiatiefnemers. Vergeleken met Amerikaanse feministische groepen drukten de mannen stevig hun stempel op de actiegroep Dolle Mina.

De verschillen tussen de Amerikaanse actiegroepen en Dolle Mina worden duidelijk wanneer gelijksoortige ‘ludieke acties’ worden vergeleken. Opvallend is dat een aantal acties in de kern hetzelfde was. Dat was geen toeval. De New Yorkse nafluitactie was afgekeken van Dolle Mina. Anderzijds waren veel van de Dolle Mina-acties afgekeken van Amerikaanse actiegroepen. Doordat deze in een andere (nationale) context werden uitgevoerd, verschilden ze in uitvoering en betekenis.

Deze ludieke acties ontstonden in een internationale context. Ik heb daarom gekozen voor de methode van transfargeschiedenis. Het belang van deze onderzoeksmethode legt Henk te Velde uit in zijn artikel ‘Political Transfer: An Introduction’.¹ Hoewel bewegingen en politieke partijen zich ontwikkelden binnen nationale contexten, zijn internationale voorbeelden van hun gelijken in het buitenland altijd bijzonder belangrijk geweest voor interne ontwikkelingen. Dit gold ook voor de oprichting van Dolle Mina en haar acties. Activisten deden graag inspiratie op in het buitenland – via de krant, films, of via persoonlijke contacten. Zo vond er een overdracht (‘transfer’) plaats van ideeën.

Transfargeschiedenis is niet één rechtlijnig verhaal. Vaak kunnen diverse invloeden leiden tot een nieuwe gebeurtenis. Ik heb mij gericht op enkele markante voorbeelden: de nafluitactie, het protest tegen missverkiezingen en het protest tegen damesbladen. In dit beknopte artikel richt ik mij kort op de transfer van een

actie. Een vergelijking tussen de acties legt vervolgens verschillen en overeenkomsten bloot. Wat zegt dat over nationale en culturele verschillen?

Het ontstaan van actiegroep ‘De Dolle Mina’

De voorbereidingen voor de eerste Dolle Mina-acties waren uiteraard al eerder begonnen. In het najaar van 1969 besloten zes studenten zich te richten op vrouwenemancipatie. Deze groep bestond uit drie stelletjes, die elkaar kenden van de Socialistische Jeugd (SJ) Amsterdam (afdeling centrum), waar zij allen in meerdere of mindere mate actief waren. Deze groep was duidelijk ‘SJ-moe’.² Het buurtwerk, de studentenbeweging: dat vonden ze “ontzettend vervelend”.³ Er werd toen bewust gekozen voor “iets leuks”.

De ‘partijideologen’ leken het meeste zeggenschap te hebben tijdens de oprichtingsfase van Dolle Mina. Dat wil zeggen: de mannen. Dolle Mina van het eerste uur Dunya Verwey

zei achteraf: "In de groep was ik de satelliet van m'n vriendje [Michel Korzec], waar hij ging was ik ook, wat hij vond, dacht ik ook, hij zei het alleen zoveel beter."⁴ Korzec bestempelde zichzelf later niet voor niets als 'leider' van Dolle Mina.

Op initiatief van de mannen binnen de groep werd er gekozen voor 'prikacties'. Dolle Mina haalde heel bewust inspiratie uit de ludieke acties van Provo. Medeoprichter Michel Korzec: "We kenden de term 'media-events' niet eens: we deden gewoon wat provo's drie jaar eerder hadden gedaan."⁵ De vrouwen binnen de groep moesten wel worden overgehaald, met argumenten als "Is passiviteit niet juist het vrouwelijke probleem?"⁶ In sneltempo werd er een actiedag op touw gezet, compleet met een generale repetitie.

Dolle Mina is vaak bekritiseerd, omdat zij open deuren intrapte. Toch was de uitzending voor veel vrouwen een openbaring. Oud-Dolle Mina Germaine Groenier (1943-2007) ervoer het "als een bevrijding, als een geschenk uit de hemel".⁷ De *Brandpunt*-uitzending sloeg dan ook in als een 'bom'. Tot op de dag van vandaag spreken deze ludieke acties tot de verbeelding bij het grote publiek.

De nafluitactie

Een van de meest spraakmakende acties van die *Brandpunt*-uitzending was het nafluiten van mannen op straat. Voor de verandering kregen mannen nu eens "Hee, lekker stuk, wat doe je vanavond!" naar hun hoofd geslingerd. De actie werd onder veel gegiechel en gelach van de dames uitgeoefend.

Op dinsdag 9 juni 1970, ruim vier maanden na de nafluitactie van Dolle Mina, werd *The First National Ogle-In* ('gluur-in') gehouden in New York. De actie werd georganiseerd door een actiegroep genaamd BITCH, die mannen nafloten om hun "tight buns" en "their arm muscles". "Oh, wow, very groovy. Look at that ass!"⁸ "Is that beautiful blond hair really yours, baby?"⁹ De groep had veel lol tijdens het nafluiten. Ook vrouwelijke passanten genoten zichtbaar bij het zien van de actie.

De twee nafluitacties zijn vrijwel identiek, en vonden slechts enkele maanden na elkaar plaats. Een aantal Amerikaanse feministen herinnert zich als aanleiding voor de *Ogle-In* nieuwsberichten over een vrouw die werd lastiggevallend op Wall Street. In september 1968 haalde deze vrouw het nieuws, omdat er duizenden mannen klaarstonden om een glimp van haar (en haar uitzonderlijk grote boezem) op te vangen. Organisator Karla Jay zag dit op tv en realiseerde zich dat iedere vrouw wel lastig werd gevallen op straat. Ze besloot de rollen eens om te draaien, in de vorm van een ludieke actie.

Dit klinkt aannemelijk, ware het niet dat de berichtgeving over deze vrouw anderhalf jaar vóór de Amerikaanse nafluitactie plaatsvond. Het item had onvermijdelijk actualiteitswaarde verloren. Het is daarom onwaarschijnlijk dat

dit een *onmiddellijke* aanleiding is geweest voor de *Ogle-In*.

Het lijkt logisch dat de actie van Dolle Mina als inspiratie heeft gediend. Maar de initiatiefnemers van de *Ogle-In* kunnen zich de Amsterdamse actie niet herinneren. Verschillende Amerikaanse kranten en tijdschriften berichtten echter over de actie van Dolle Mina. In een Engels persbericht van maart 1970 werd de nafluitactie flink aangedikt:

Bron: Dolle Mina: Een rebelse meid is een parel in de klassenstrijd (Amsterdam, 1970) z.p.

Pim de la Parra kan maar moeilijk zijn lach inhouden als hij wordt ontvoerd en betast. Misskandidate (en winnares) Sarabande van Blaaderen valt rechts net buiten beeld.

*"The Dutch know how to protest effectively. (...) It got off to a flying start in Amsterdam, the city where almost anything goes. The first protest was against the 'wolves' who roam the streets whistling and shouting at anything wearing a skirt above the knee. A group of Dolle Minas went on the warpath, wolf-whistled back, and in the evenings set out in cars and abducted men they caught on the prowl. They dumped them about 20 miles out of town."*¹⁰

Het stuk werd gretig overgenomen in verschillende (lokale) Amerikaanse kranten, met koppen als: "Holland's Dolle Mina Protests Get Results" en "Even the Men Join in Dutch Rights Fight".¹¹ Diverse Amerikaanse feministen werkten als journalist, waardoor het waarschijnlijk is geweest dat zij (onbewust) hadden gehoord van de actie. De kans dat organisator Susan Brownmiller, die zelf werkte als freelancejournaliste, vóór de *Ogle-In* van Dolle Mina had gehoord via internationale kranten en persberichten, is erg groot.

De overeenkomsten tussen de twee acties zijn dan ook treffend. Aan beide kanten van de oceaan was de boodschap van de actie dat deze onschuldige vorm van 'seksuele intimidatie' (een term die toen nog niet eens be-

stond) onacceptabel was. Vrouwen waren het zat.

Maar de Amsterdamse actie was ook luchtig van aard. De Mina's aarzelden niet om zelf ook ronduit seksistisch uit de hoek te komen. In *Brandpunt* zei deelnemster Rita Hendriks: "We moeten echt een lekker stuk uitzoeken. Echt een goede, een die er werkelijk ook goed uitziet, en niet zo'n onbehouden slappe."¹² Behalve een protest was het dus ook een ui-

ting van sterke vrouwen die de vruchten van de seksuele revolutie plukten. De activisten oefenden zich in het 'mannelijk versieren', met het idee dat nafluiten iets onschuldigs was waar beide partijen van genoten. Niet voor niets schreef 'Dolle Manus' Miklos Rácz achteraf over de nafluitactie: "Te gek, dat dit een manier moet zijn om contact te leggen of om waardering te uiten (...)."¹³

In New York vonden ze nafluiten helemaal niet 'te gek'. Deelnemster Susan Brownmiller schreef dat het niet ongewoon was dat keurige zakenmannen in pak "suck my dick" mompelden tegen vrouwen op straat. De actie werkte daarom bevrijdend: "It was incredibly liberating to reverse the wolf whistles, animal noises, and body-parts appraisals that customarily flowed in our direction."¹⁴

De actie van Dolle Mina was door vrouwen én mannen opgezet, hoewel alleen de vrouwen in beeld werden gebracht. De *Ogle-In* was georganiseerd door een groep die enkel uit vrouwen bestond. Het was dóór en vóór vrouwen – en daarmee ook tégen mannen. Voor Brownmiller was de *Ogle-In* een belangrijke stap in haar zoektocht naar een theorie achter seksuele intimidatie, dat uiteindelijk leidde tot haar bestseller *Against Our Will. Men, Women and Rape* (1975). Vanuit dit oog-

punt is het begrijpelijk dat de actie in de VS hierom misschien ook wel minder 'lollig' was.

Ten slotte was het bereik van beide acties zeer verschillend. Opvallend is dat veel kranten (zoals *The New York Times*) wél schreven over de Nederlandse nafluitactie, maar niet bekend waren met de *Ogle-In*. Het bereik van de Amerikaanse *Ogle-In* bleef beperkt, zeker in vergelijking met de nafluitactie van Dolle Mina. De pers legde nooit een verband tussen de Amerikaanse en Nederlandse actie.

Dat het nieuws over Dolle Mina's die mannen nafloten zo ver reikte, was waarschijnlijk te danken aan het liberale beeld dat al bestond van Nederland. Amsterdam was een 'Magies Centrum', dat internationaal een grote aantrekkingskracht uitoefende. De goedgebekte en zelfverzekerde Mina's pasten goed in het plaatje van "the city where almost anything goes". Een Californische columnist schreef verbaasd: "The little Dolles whistle at men on the streets, invade offices to encourage secretaries and switchboard operators to throw off their chains, and pass out literature demanding equal pay and free abortions. Wow."¹⁵ Tegelijkertijd werden Amerikaanse feministen door diezelfde journalisten afgedaan als 'antivrouwen'. Strijdende meiden in het vrije Amsterdam konden opvallend genoeg meer sympathie opwekken met eenzelfde actie dan hun Amerikaanse collega's. Het succes en de uitwerking van de nafluitactie waren dus helaas minder makkelijk te importeren.

Missverkiezingen

Vijf dagen na de *Brandpunt*-uitzending sloeg Dolle Mina weer toe, tijdens de verkiezing van de Miss Cinemanifestatie in De Dietsche in Utrecht. De Dolle Mina's noemden de missverkiezing "onwaardig en uit den boze".¹⁶ Met koeienkoppen van papier-maché benadrukten zij voor de ingang van het filmfestival dat dit een ordinaire "veekeuring" was. Ze kwamen helaas niet binnen. Ze werden de deur geweigerd door een paar "potige portiers" die de herriescoppers buiten moesten houden.

De actiegroep had de week ervoor nog de voorpagina's bereikt, en om hun ideeën over schoonheidsverkiezingen 'wereldkundig' te maken moest er weer een ludieke actie komen. Toen de bekende filmmaker Pim de la Parra toevallig voorbij liep werd er geïmproviseerd: "Mogen we u ontvoeren meneer?"¹⁷ De la Parra zag er de lol wel van in en liet zich voor het oog van de camera met een grote grijns meeslepen.

Ze gingen naar het nabijgelegen jongeren-centrum De Raadskelder om hun standpunten toe te lichten. Een groeiende schare sympathisanten sloot zich aan bij de Mina's. Zelfs enkele misskandidaten én juryleden kregen ze mee. Na een stevige discussie werd de avond om elf uur afgerond. De Mina's vonden dat ze hun punt hadden gemaakt. De misskandidaten en juryleden keerden echter weer terug naar De Dietsche. Rond middernacht, twee uur later dan gepland, werd er uiteindelijk alsnog

een winnares gekozen. Ironisch genoeg won kandidaat Sarabande van Blaaderen mede door de actie van Dolle Mina. Door openlijk met de groep te sympathiseren liet ze volgens de jury zien dat ze 'persoonlijkheid' had. Van Blaaderen commentarieerde: "ik had niet verwacht, dat ik zou winnen. Ik ben geen lekker stuk. Mijn maten lijken nergens op. Maar ik heb wel persoonlijkheid (...). Maar ik kon toch niet vermoeden, dat dat mee zou tellen?"¹⁸ Dolle Mina liet weten na afloop "bijzonder tevreden" te zijn over het geheel.¹⁹

Bijna anderhalf jaar daarvoor, op 7 september 1968, was er door ongeveer 100 tot 150 vrouwen voor de Boardwalk Hall in Atlantic City (New Jersey) geprotesteerd tegen de jaarlijkse Miss America-verkiezing. Meerdere feministische actiegroepen uit het hele land trokken naar Atlantic City. Deze actievoerders lukte het wél om binnen te dringen. Tijdens de afscheidsspeech van de vorige Miss America werd een banner uitgerold waar "Women's Liberation" op was gekalkt. De activisten riepen kreten als "No More Miss America!" De camera's weken niet van het podium. Zelfs de geur van twee stinkbommen kon niet voorkomen dat de verkiezing gewoon doorging. Buiten hielden vrouwen borden vast met opschriften als "Everyone is Beautiful", "I am a Woman, Not a Toy, Pet or Mascot", "Who Dares to Judge Beauty", en "Welcome to the Miss America Cattle Auction".²⁰ Om aan te tonen dat men dit een "veemarkt" vond, werd er een schaap tot Miss America gekroond.

Het was geen toeval dat zowel in New Jer-

sey als in Nederland missverkiezingen als 'veemarkt' werden bestempeld. Daags na Atlantic City werd de Amerikaanse actie besproken op de Nederlandse tv. Verschillende Dolle Mina's hebben aangegeven het protest op tv gezien te hebben. Een tv-recensent concludeerde dat de activisten "zinnige dingen" zeiden.²¹ De aantijgingen klonken veel Nederlanders blijkbaar niet onredelijk in de oren. Een documentaire over de actie genaamd *Up Against the Wall, Miss America* (1969) bereikte eind 1969 de oprichters van Dolle Mina.²² Dit filmverslag werd als leidraad gebruikt in de Cinemanifestatie-actie. Veel ideeën werden overgenomen. Een "cattle auction" werd een "veekeuring"; een levend schaap werd vervangen door koeienkoppen van papier-maché.

De leuzen werden echter geïmplementeerd in een andere nationale context, wat voor een geheel andere uitwerking zorgde. Miss America leefde erg onder jonge Amerikaanse vrouwen. Een Amerikaanse journaliste schreef: "The title [of Miss America] was one of the highest honors a woman in the United States could achieve outside marriage and motherhood without being accused of being a ball-breaker."²³ De actie raakte daarom een gevoelige snaar bij het Amerikaanse publiek – ook bij Amerikaanse vrouwen. De actievoerders richtten zich op het onhaalbare schoonheidsideaal en de objectivering van vrouwen. Maar tegelijkertijd vielen zij ook de gehele Amerikaanse identiteit aan, wat bij veel Amerikanen in het verkeerde keelgat schoot. De demonstranten werden daarom door de pers wegge-

>>

Bron: ANP Foundation | ANP Historisch Archief

Bezetting van het kantoorgebouw van De Geïllustreerde Pers (dat onder andere de *Margriet* huisvestte) door Dolle Mina op 20 februari 1970

zet als een 'stelletje gekken'.

In Nederland had de missverkiezingsactie een volledig andere uitwerking. Waar feministen in de VS kregen als "Go back to Russia" en "Mothers of Mao" naar hun hoofd kregen geslingerd, vond de organisator van de Cinema-manifestatie het "wel leuk dat er wat leven in de brouwerij was gekomen". Een oud-jurylid verontschuldigde zich, dat "wij juryleden deze missen alleen als vlees zagen".²⁴ De aantijgingen van Dolle Mina werden blijkbaar niet als schokkend ervaren.

Opvallend genoeg leidde de actie er in beide gevallen niet toe dat de missverkiezing werd afgeblazen. In Utrecht werd er aanzienlijk meer succes geboekt dan in Atlantic City. In Utrecht was een aantal kandidaten het zelfs met Dolle Mina eens. De goodwill ten opzichte van de Amsterdammers keerde zich zelfs tegen de Dolle Mina's, toen een van hun sympathisanten de missverkiezing won. In de VS was een dergelijke deelnemster wellicht gediskwalificeerd. Dolle Mina trapt wat dat betreft dus wel een beetje een open deur in – iets dat in de VS zeker niet het geval was.

Damesbladen

Op vrijdagochtend 20 februari 1970 bezette Dolle Mina Amsterdam de redactie van damesblad *Margriet*. Op een stencil dat werd uitgedeeld stond: "U met uw suikerzoete (ouwe)hoernalistiek bedwelmt het Nederlandse huisvrouwenproletariaat". Kantoren en personeelsleden werden bespoten met geurige deodorants onder het motto "Er zit een luchtje aan de damesbladen". Aanvankelijk was het de bedoeling slechts een kwartiertje te blijven. De actie duurde langer, omdat volgens *Televisier* "de bleek weggetrokken hoofdredacteur met alle geweld wilde discussiëren en aantonen dat 'withete' onderwerpen wel degelijk aan bod komen." Er werd geen overeenstemming bereikt, mede doordat de Mina's niet echt kwamen om te discussiëren, maar om een statement te maken.

Krap een maand later, op donderdag 19 maart 1970, vond een gelijksoortige actie plaats in New York. Daar bezette een groep vrouwen de redactie van de *Ladies' Home Journal* - op dat moment één van de populairste vrouwentijdschriften in de VS. Om acht uur 's ochtends drong een groep van 200 vrouwen het gebouw binnen en las een eisenpakket voor. Daarin stond onder andere dat hoofdredacteur John Mack Carter moest opstappen en worden vervangen door een vrouw. Hij luisterde in stilte, terwijl hij achterover leunde in z'n stoel en sigaren rookte. Er werd maar liefst elf uur op hem ingesproken. Na al die uren van overleg werd slechts een van de veertien eisen van de groep ingewilligd. Bij het augustusnummer zou een bijlage verschijnen die de activisten mochten schrijven.

Was het toeval dat zowel in Amsterdam als in New York een damesblad werd bezet door een groep vrouwen? Daar lijkt het wel op. Tijdens de *LHJ*-actie was er niets over de *Margriet*-actie bekend in de VS. De Amerikaanse demonstranten lieten zich voornamelijk inspireren door de feministische overname van het links-radicaal underground tijdschrift *Rat*, in januari 1970. Daar werden lege pagina's door de mannelijke redactie opgevuld met foto's van blote vrouwen. Ook het blad *Newsweek* was het slachtoffer van een actie. Daar protesteerden vrouwelijke werknemers, omdat zij op basis van hun sekse werden gepasseerd voor

gekozen, omdat dat in Amsterdam lag en de redactie van *Libelle* bijvoorbeeld in Haarlem zat.²⁵ De actie werd gedaan in een opwelling, en dat was te merken. Het *Leidsch Dagblad* kopte: "Niet één Dolle Mina had ooit 'Margriet' gelezen"²⁶ en dat was niet gelogen. Ironisch genoeg was het juist de *Margriet* geweest die als een van de eerste in Nederland een interview met Betty Friedan had gepubliceerd. Ook zagen de Mina's over het hoofd

Bron: S. Brownmiller, In our time: memoir of a revolution

Bezetting van de redactie van *Ladies' Home Journal* door verschillende actiegroepen op 18 maart 1970

de hogere functies. Demonstraties tegen tijdschriften kwamen dus wel vaker voor.

Betty Friedan bekritiseerde damesbladen al in 1963 in haar bestseller *The Feminine Mystique*. Volgens haar deden vrouwenbladen hun best 'moeder de vrouw' thuis te houden. De reden die Friedan hiervoor gaf was dat deze vrouwenbladen door mannelijke redacties werden geschreven. Ook in Nederland werd dit boek populair. Hier ligt de kiem voor beide protesten: er werd onafhankelijk van elkaar uit dezelfde bron geput. Dat de twee acties zo kort na elkaar plaatsvonden is niet relevant. De ideeën van Friedan werden ingepast in actievormen die men al kende uit de studentenbeweging: sit-ins en bezettingen. De gelijkenis tussen de twee acties was dus niet helemaal puur toeval.

Er waren echter ook verschillen. In New York werd geklaagd dat te veel vrouwen de actie als 'theater' zagen. Dolle Mina leek dit bewust na te streven door met schorten, klopers en breiwerkjes aan te komen.

In New York was de actie opgezet, omdat het maandenlange overleg met *LHJ* over het publiceren van een artikel over de feministische beweging op niets uitliep. De actie was goed voorbereid, compleet met eisenpakket. *Margriet* werd eigenlijk vrij willekeurig uitgekozen uit 'al die damesbladen'. De redactie was dan ook zeer verbaasd over de inval. Een medewerker schreef dat er voor *Margriet* was

dat een man aan het hoofd stond van een vrouwenblad. De Amerikaanse actie was stukken beter voorbereid, maar ook stukken feministischer dan de *Margriet*-actie.

De voorbereiding van Dolle Mina was oppervlakkig. Na een half uur vertrok de groep weer. Hun Amerikaanse 'zusters' bleven maar liefst tien uur langer. Dat had alles te maken met de cultuur binnen deze bladen. Bij *LHJ* moest de hoofdredacteur worden overtuigd. In Amsterdam probeerde juist de hoofdredacteur van de *Margriet* de Mina's te overtuigen. Dolle Mina had bovendien het grootste deel van de pers aan haar kant. Hoewel de groep in New York maar liefst tien keer zo groot was, zijn de foto's van beide evenementen nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Dolle Mina kon rekenen op veel goodwill van de aanwezige pers.

Een elf uur durende bezetting van de *Margriet*-redactie was dus misschien ook niet eens nodig geweest. Veelzeggend is dat het resultaat van beide acties, ondanks de verschillen, nagenoeg gelijk is geweest. In beide gevallen kwam er een bijlage over de vrouwenbeweging en binnen een paar jaar volgde een vrouwelijke hoofdredacteur. In november 1970 werkten Dolle Mina en de *Margriet* zelfs samen in het kader van de landelijke voorlichtingsactie 'Op de vrouw af'. In de VS zou dit als 'heulen met de vijand' gezien zijn. Dolle Mina's waren daarin een stuk pragmatischer.

Conclusie

In dit artikel bekeek ik de overeenkomsten en verschillen tussen vrijwel identieke acties door verschillende feministische actiegroepen in de VS en Nederland. Wat direct opvalt, is dat de acties van Dolle Mina meer ludiek van aard waren dan hun Amerikaanse equivalenten. Soms was de nationale context een verklaring: missverkiezingen in Nederland waren bijvoorbeeld stukken minder relevant dan in de VS.

In het geval van de nafluitactie was er iets anders aan de hand. De actie veranderde wel degelijk van karakter; vergeleken met de Nederlandse actie was de Amerikaanse stukken minder ludiek. Dit is niet zozeer een verschil in nationale cultuur, maar naar mijn mening een verschil in samenstelling van de verschillende actiegroepen. Binnen Dolle Mina namen de mannen (de 'partijideologen') de leiding in het bedenken en opzetten van acties. Dit komt het duidelijkst naar voren in de nafluitactie. In de Amerikaanse feministische beweging zaten geen mannen, waardoor de *Ogle-In* een ander, serieuzer karakter kreeg.

Dolle Mina bleef vrij onschuldig vergeleken met hun Amerikaanse collega's. De Nederlandse acties kenmerkten zich door een ongedwongen, 'ludiek' element. De provocerende acties moesten het bewustzijn verhogen over bijvoorbeeld man-vrouwpatronen. De Amerikaanse actiegroepen wilden vaak juist wél iets afdwingen. In de zwarte burgerrechtenbeweging hadden veel vrouwen van dichtbij gezien dat veranderingen mogelijk waren. De revolutie leek binnen handbereik. Bovendien geloofden veel Amerikaanse feministen dat hun doel en dat hun eisen mogelijk moesten zijn in het modernste land ter wereld.²⁷

Ten slotte stuitte Dolle Mina op veel *goodwill* bij journalisten, zowel in binnen- als buitenland – stukken meer dan hun Amerikaanse zusters. De actiegroep trapte niet per se open deuren in, maar ze verwoordde ideeën die breed werden gedragen in de Nederlandse samenleving. Daarvoor werden ook gerust ideeën afgezwakt of aantrekkelijker gemaakt voor een groot publiek. De verbranding van een korset op 24 januari 1970 werd bijvoorbeeld gedaan naar voorbeeld van het ritueel verbranden van een beha in New Jersey in september 1968 – een zogezegde gebeurtenis die overigens nooit heeft plaatsgevonden.²⁸ De feminist als beha-verbrandende gek bleek echter een hardnekkig gerucht dat de feministische beweging tegenwerkt tot op de dag van vandaag. In Amsterdam werd de beha vervangen door een korset. Ironisch genoeg zei een organisator van de Amerikaanse actie achteraf: "I like to say that if they'd called us 'girdle[korset]-burners' every woman in America would have come and joined us."²⁹ Een nuance die Dolle Mina op dat moment wel begreep, en veilig koos voor het korset. Een kledingstuk dat toen nog amper werd gedragen.

De acties van Dolle Mina zorgden niet alleen voor een 'schok', maar vooral voor een 'schok der herkenning'. En dat was ook het

doel: mensen wakker te schudden, niet zozeer om politiek iets af te dwingen. Deze toegankelijkheid en vrijblijvendheid zorgde ervoor dat Dolle Mina verhoudingsgewijs groter werd in Nederland dan gelijksoortige Amerikaanse actiegroepen in hun eigen land. Aan het eind van 1970 waren er 5000 leden en 35 Dolle Mina-afdelingen in het land.³⁰

De redenen hiervoor zijn uiteenlopend. Het gaat te ver om te zeggen dat Dolle Mina meer succes had door het liberale klimaat in Nederland. Ter vergelijking: in 1968 werd in een Men's Bar in New York een sit-in georganiseerd. Vrouwen werden hier niet bediend als zij alleen binnenkwamen.³¹ In januari 1971 deed Dolle Mina hetzelfde bij café Zwart op de Dam in Amsterdam, waar meisjes niet alleen werden toegelaten en waar vrouwen aan de bar geen pils getapt kregen. De groep werd door de eigenaar naar buiten gejaagd met een ijzeren staaf. In New York daarentegen werd het café gedwongen haar deuren te openen voor mannen én vrouwen en moest het diens naam wijzigen. Of een actie succesvol zou worden was dus niet te voorspellen. Het hing gek genoeg niet af van de vastberadenheid van de activisten. Meer onderzoek kan misschien meer licht op de zaak werpen.

Transfargeschiedenis in combinatie met comparatieve geschiedenis blijkt een goed instrument te zijn om deze spannende periode in de geschiedenis te onderzoeken. Niet alleen om uit te zoeken welke ideeën op welke manier zijn overgenomen, maar met name om te zien wat de implementatie van eenzelfde idee in een andere context betekent. De relevantie is hoger dan ooit – denk aan de Occupy-beweging en de Slutwalks. Transfargeschiedenis laat zien waar fatsoensgrenzen lagen en legt tegelijkertijd verschillen in cultuur bloot. En soms roept het meer vragen op dan dat het antwoorden oplevert.

Noten:

- H. te Velde, 'Political Transfer: An Introduction', in: *European Review of History*, 12 (2005), 2, p. 206.
- J. Zijlmans, *Een geschiedenis van de "socialistische jeugd van Nederland afdeling Amsterdam", 1960-1972*. Amsterdam, 1977, p. 87.
- De tijd staat even stil. Dolle Mina* (NCRV, 3 mei 1994)
- Collectie Atria. Kennisinstituut voor emancipatie en vrouwen-geschiedenis, *Collectie Dolle Mina*, map 15. D. Verwey, 'Monologue Interieur'.
- M. Korzec, *Ik kan alles uitleggen*. Amsterdam, 1994, p. 108.
- Atria, *Collectie Dolle Mina*, map 63. A.M. Philippens en K. van Balen, 'Dolle Mina op pad. Het waarom van een vrouwenactie, door activisten toegelicht', in: *De Groene Amsterdammer* (1970), 7/2.
- G. Groenier, *Vijf Dagen Bedenktijd. Leven na Dolle Mina*. Amsterdam, 1999, p. 88.
- R. Blakkan, 'New York Women 'Ogle' Construction Workers', in: *The Guardian. Independent radical weekly*, 20 juni 1970, p. 3.
- 'Ogle-In', in: *Off Our Backs* (Washington D.C.), 10 juli 1970, p. 5.
- "'Crazy Mina" guerrillas hit Holland", in: *Win Magazine*, 6 (1970), 7, p. 20.
- R. Norton-Taylor, 'Dutch Women in Anti-men Campaign', in: *The Observer*, 5 april 1970, pp. 5. Een aantal voorbeelden dat het artikel werd overgenomen in de VS, in chronologische volgorde: 'Effective Women's Rightists – Dutch Have Female Firebrands', in: *The Geneva Times*, 9 maart 1970, p. 2; S. Masterman & A. Koene, 'Holland's Dolle Mina Protests Get Results', in: *Greeley Tribune*, 9 maart 1970, p. 21; S. Masterman & A. Koene, 'Even the Men Join in Dutch Rights Fight', in: *Winnipeg Free*

Press, 9 maart 1970, p. 14; S. Masterman & A. Koene, 'Dutch Women Show How To Win Through Protests', in: *Anderson Daily Bulletin*, 11 maart 1970, p. 13.

- Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, *Brandpunt* (KRO, 24 januari 1970), V16224.
- M. Rácz [anoniem], 'Wat te doen?', in: *Dolle mina, een rebelse meid is een parel in de klassenstrijd*. Amsterdam, 1970, p. 46.
- S. Brownmiller, *In Our Time: Memoir of a Revolution*. New York, NY, 1999, p. 196.
- J.H. Firman, 'Rattles & Straws. Dutch Frivolity For Sex Equality', in: *Progress-Bulletin* (Pomona, Californië) 11 juni 1970, p. 83.
- EYE Filmmuseum, *Archief Pim de La Parra*, map 369. 'Dolle Mina's verstoren verkiezing "Miss Cinemanifestatie". Kandidaten lieten zich niet ompraten', in: *Nieuwe Apeldoornse Courant*, 67 (1970), 30 januari.
- EYE, *Archief Pim de La Parra*, map 369. R. ten Zijthoff, 'Dolle pret met "Mina's" en "missen"', in: *Utrechts Nieuwsblad*, 77 (1970), 30 januari.
- EYE, *Archief Pim de La Parra*, map 369. 'Sarabande – Miss Cinemanifestatie. "Ik ben geen lekker stuk"', in: *Het Vrije Volk*, 25 (1970), 31 januari.
- 'Aktie Dolle Mina in Utrecht, 4 februari 1970, n.p., in: *Inzage-dossier 'ontstaan en beginperiode van Dolle Mina, van de zomer 1969 t/m maart 1970'* [10 pagina's, samengesteld door de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, AIVD, op 28 april 2011].
- J. Duffett, New York, 'WLM vs Miss America. As it happened. Atlantic City is a town with class – they raise your morals while they judge your ass', in: *Voice of the Woman's Liberation Movement*, 1 (1968), 3, pp. 1, 5, 7.
- 'Commentaar. Grote ogen', in: *Nieuwe Leidsche Courant*, 59 (1968), 11 september, p. 9.
- Atria, *Collectie Dolle Mina*, map 76. 'Up Against the Wall, Miss America. Nederlandse filmttekst. Film te huur bij: Cineclub, Binnenoranjestraat 24, Amsterdam-C. fl. 0,25'.
- L. Van Gelder, 'The Truth About Bra-Burners', in: *Ms.*, 21 (1992), 5, p. 80.
- B. van Garrel en J. Jansen van Galen, 'Dolle Mina, portret van een beweging', in: *Haagse Post*, 57 (1970), 11 p. 27.
- NIBG, *Vesuvius* (afl. 5: *Het nieuwe onbehagen*) (IKON, 1992), TD8502.
- 'Niet een Dolle Mina had ooit "Margriet" gelezen. "Ze hebben heimwee naar tv en voorpagina"', in: *Leidsch Dagblad*, 110 (1970) 5 maart 1970.
- R. Rosen, *The World Split Open: How the Modern Women's Movement Changed America*. New York, 2006, p. 198.
- Op die dag in New Jersey werd een Freedom Trash Can geplaatst waarin allerlei vrouwonvriendelijke voorwerpen werden gegooit (Playboys, hoge hakken – en naar alle waarschijnlijkheid ook een bh) – die vervolgens in brand werd gestoken. Van een 'rituele bh-verbranding', zoals de pers het achteraf bestempelde, is echter geen sprake geweest. Een bh was slechts één van de vele voorwerpen die verdwenen in de Freedom Trash Can.
- '35 years ago, Miss America Protest announced birth of women's liberation' [interview met Carol Hanisch door Fran Luck], augustus/september 2003, in: http://www.afn.org/~iguana/archives/2003_08/20030815.html
- A. Ribberink, *Leidsvrouwen en zaakwaarneemsters : een geschiedenis van de Aktiegroep Man Vrouw Maatschappij (MVM), 1968-1973*. Hilversum, 1998, p. 133.
- S.M. Evans, *Tidal Wave: How Women Changed America at Century's End*. New York, 2003, p. 84.

Lonneke Geerlings (1986) is historica en informatiespecialist. Dit artikel is gebaseerd op haar masterscriptie, die zij schreef voor de researchmaster geschiedenis aan de Universiteit Leiden. Onlangs maakte zij een jubileumboek voor de Haagse Bond van Amateurtuindersverenigingen (1938-2013).

Contact: lonnekegeerlings@gmail.com